

Bie Michels
'Schrammen'

'Ze moet inmiddels doodsbang geworden zijn van haar eigen vergeefsheid.'
(Hugo Camps, *De Morgen*, 3 februari 2009)

Onze geest is als een stad met prachtige parken, rijkge vulde bibliotheken, restaurants en concertzalen, maar ook met slecht befaamde buurten, vurse steegjes en gevaarlijke kroegen. Sommige kunstenaars hebben een voorkeur voor deze oorden en gaan op verkenning in de donkerste en meest angstaanjagende krochten van hun brein.

Vaak heeft hun werk te maken met traumatiserende ervaringen, opgelopen in de jeugd, of zo wordt het althans meestal geduid. Ze vatten de kunst op als een uitweg, om innerlijke demonen en boze fluisterstemmen te bezweren. Zo'n kunstenaar is bv. Arnulf Rainer, en zijn werk wordt ondergebracht bij de art brut, de psychotische of schizofrene kunst, de primal screamkunst, of nog andere termen van die aard.

Het kan echter ook minder wild, terwijl nochtans dezelfde thematiek aan bod komt. Wie meer ingetogen of timide is ingesteld zoekt een minder confronterende weg, en vindt een uitkomst in het gebruik van alter ego's, metaforen, projecties en andere versluieringen. Ook de vormgeving is dan introverter. Er is veel dat noodzakelijkerwijs voor de kijker verborgen blijft. Om het desondanks toch enigszins bevattelijk te maken gaat de kunstenaar op zoek naar een systeem, een min of meer logische indeling, een hiërarchische of seriële structuur. Die is ook voor hem(haar)zelf nuttig en onontbeerlijk, om emoties en impulsen onder controle te houden en de zelfcensuur te verzoenen.

Het recente werk van Bie Michels gaat over haar moeder, die de laatste 15 jaren van haar leven een strijd voerde tegen Alzheimer. Een strijd die zij nooit helemaal verloor, aangezien zij overleed eer de ziekte haar compleet had overmeesterd. Maar een strijd die wél jaar na jaar zwaarder werd, getuige de talloze aantekeningen en geheugensteuntjes die zij heeft nagelaten. Aanvankelijk zijn die nog goed te volgen voor een buitenstaander: het gaat om aankopen, ontmoetingen, tijdstippen waarop afspraken zouden doorgaan. In een later stadium komen daar ook schetsen bij van welk traject zij op straat zou moeten volgen, en uiteindelijk worden de aantekeningen steeds verwarder en wanhopiger, zoals af te lezen valt uit de vele pijlen die zij, als om ze in haar afstervend geheugen te griffen, ter ondersteuning onder haar woorden kraste. Het zijn dramatische en pijnlijke documenten, maar ook een blijk van grote moed, vasthoudendheid en zelfdiscipline.

Bie Michels toont ons een hele reeks van deze papiertjes, die ze in min of meer chronologische orde heeft overgebracht op gipstabletten en met was bestreken. In de transparante waslaag heeft zij grafismen aangebracht, die 'naakte' leesbaarheid van de tekst versluieren en de kijker dus enigszins op afstand houden. De geritmeerde lijnen kunnen als een grafisch commentaar op de onderliggende tekst worden gezien, al laat hun gelijkvormigheid weinig interpretatie toe. Ze lijken allereerst een manier om de eenheid en continuïteit van de wasplaatjes te accentueren.

Sterk verwant met deze reeks is een computermontage van dooreenvloeiende e-mails. Waar die precies over gaan of van wie ze afkomstig zijn valt niet uit te maken, want de kijker krijgt er slechts vluchtige flarden van te zien, die meer verhullen dan blootgeven. Een parallel met de teksten van haar moeder wordt gesuggereerd door de indruk van stuurloosheid en verwarring die eruit spreekt, resulterend in de onmogelijkheid om het eigen innerlijk nog een heldere gestalte te geven. Of wordt de sluier opgelicht als men heel aandachtig aan het lezen slaat en het filmpje meermaals bekijkt?

Paul Ilegems